

<https://helda.helsinki.fi>

Suivirsi ja kristinuskon "kulttuuristuminen" katsomuksellisen monimuotoisuuden aikana

Taira, Teemu Patrik

2019-06

Taira , T P 2019 , ' Suivirsi ja kristinuskon "kulttuuristuminen" katsomuksellisen monimuotoisuuden aikana ' , Uskonnotutkija , Vuosikerta. 8 , Nro 1 . <https://doi.org/10.24291/uskonnotutkija.v8i1.83000>

<http://hdl.handle.net/10138/303979>

<https://doi.org/10.24291/uskonnotutkija.v8i1.83000>

cc_by_nc

publishedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

Suvivirsi ja kristinuskon ”kulttuuristuminen” katsomuksellisen monimuotoisuuden aikana

Teemu Taira
Helsingin yliopisto

Suvivirren laulaminen koulujen kevätjuhlissa on keskustelunaihe, jolta on vaikea välttyä. Tässä artikkelissa kysytään, miten Suvivirrestä keskustellaan suomalaisessa mediassa. Tarkastelu keskittyy erityisesti siihen, miten Suvivirttä luokitellaan ja millaista kulttuurista todellisuutta luokitteluilla ja puheilla rakennetaan. Keskustelu Suvivirrestä kiihtyy huomattavasti 1990-luvun puolivälistä alkaen. Tyypillisesti ne, jotka pitävät laulua perinteen osana, puolustavat sen laulamista koulujen päättäjäisissä. Ne, jotka pitävät sitä uskonnollisena (tai sen laulamista uskonnon harjoittamisena), tavallisesti vastustavat laulamista. Riippumatta luokittelusta ja laulamiseen suhtautumisesta tässä keskustelussa jaetaan käsitys sekä koulujen sekulaariudesta – siitä, että uskonnonharjoittaminen ei kuulu koulujen yhteisiin tilaisuuksiin – että Suomen katsomuksellisesta monimuotoisuudesta, mikä ilmenee puheena vähemmistöistä. Samankaltaisten kansainvälisten tapausten vertailun perusteella artikkelissa ehdotetaan, että suvivirsikeskustelua luonnehtii kristinuskon ”kulttuuristuminen”. Se tarkoittaa tyypillisesti uskonnollisiksi luokiteltujen symbolien ja käytäntöjen luokittelua riittävässä määrin kulttuuriksi ja perinteeksi. Artikkelissa ehdotetaan, että ”kulttuuristuminen” ylläpitää valtakirkkojen hegemoniaa yhteiskunnassa.

Johdanto

Maaliskuussa 2014 *Ilta-Sanomien* päätoimittaja Ulla Appelsin kirjoitti lehtensä kolumnissa, että Suvivirsi on ”kaunis perinne”. Vuonna 1996 filosofian ja elämänskatsomustiedon opettaja Juha Eerolaisen *Helsingin Sanomissa* julkaistu mielipidekirjoitus oli otsikoitu ”Suvivirsi on uskonnollinen.” Näissä kahdessa kirjoituksessa kiteytyy kaksi nykyistä keskustelua hallitsevaa näkökulmaa: Suvivirsi luokitellaan tyypillisesti kulttuuriseksi perinteeksi tai uskonnolliseksi. Tästä syntyy jännite, jonka varaan suuri osa suvivirsikeskustelusta rakentuu.

Tässä artikkelissa kysyn, miten Suvivirrestä keskustellaan suomalaisessa mediassa. Tarkastelen erityisesti sitä, miten Suvivirttä luokitellaan, miten siitä puhutaan ja millaista kulttuurista todellisuutta luokitteluilla ja puheilla rakennetaan. Aineisto koostuu ensisijaisesti suurimmista sanomalehdistä. *Helsingin Sanomia* ja *Ilta-Sanomia* on analysoitu systemaattisesti vuodesta 1990 alkaen. *Aamulehdestä* on poimittu aineistoa vuodesta 2010 alkaen ja Turun Sanomista

vuodesta 1997 alkaen. Ratkaisut perustuvat käytössä oleviin sähköisiin arkistoihin. Lisäksi keskustelua on jäljitetty Yleisradion uutissivustolta sekä valikoiduista erikoislehdistä, kuten *Kotimaa*, *Vapaa-ajatteli* ja *Opettaja*.¹

Artikkeli etenee Suvivirren taustoituksesta kuvaukseen siitä, miten mediakeskusku-
stelu on lisääntynyt ja millainen rooli medialla on keskustelun synnyttäjänä, ylläpitäjänä ja kanavoijana. Sen jälkeen eritellään, miten Suvivirttä on luokiteltu yhtäältä kulttuuriksi ja perinteeksi ja toisaalta uskonnolliseksi. Nostan erikseen käsittelyyn kysymyksen vähemmistöuskontojen asemasta keskustelussa ennen kuin nivon suomalaisen ilmiön osaksi vastaavia kansainvälisiä tapauksia ja niistä käytävää tutkimuksellista keskustelua.

Virttä ”Jo joutui armas aika” eli ”Suvivirttä” on laulettu koulujen päätteeksi sodanjälkeisessä Suomessa useimmissa kouluissa. Se on ollut osa ”yhtenäiskulttuurin” kansalaiskasvatusta, jolla on ollut vahva side kristillisiin menoihin. Evankelis-luterilaisissa jumalanpalveluksissa se lauletaan tavallisesti juhannuspäivänä. Itse virsi on, kuten Tuomas M. S. Lehtonen toteaa, Suomen suosituin virsi ja yksi tunnetuimmista lauluista. Sen laati ilmeisesti gotlantilainen lääninrovasti Israel Kolmodin (1643–1709) koettuaan ”uskonnollisen luonnonhurmion juhannuksena 1693 tai 1694” (Lehtonen 2012, 229). Alkuperäinen teksti on ruotsiksi. Suomenkielisen käännöksen laati oletettavasti pappi Erik Cajanus (1675–1737) vuonna 1700, mutta tästä ei ole varmuutta.

Suvivirren sisältö kuvaa luonnon uutta kukoistusta. Siinä on viittauksia Jumalaan (toinen säkeistö), Herraan (kolmas säkeistö), Luojaan (sama) ja Jeesukseen (neljäs säkeistö). Sen laulamista koskevat kiistat perustuvat ajatukseen, jonka mukaan koulu on siinä määrin sekulaari tila, että uskonnollisten aineiden läsnäolo yhteisissä tilaisuuksissa saattaa olla ongelmallista. Tuomas M. S. Lehtonen toteaa, että vuodenaikaisjuhlien ”uskonnollisista aineksista” keskusteltiin kiivaasti vuoden 1918 kansalaissodan jälkeen. Hänen mukaansa myös 1970-luvun alkupuolella laulu poistettiin vuodeksi erään koulun kevätjuhlasta. (Lehtonen 2012, 225.) Nykyinen keskustelu on kuitenkin hieman toisenlaista ja melko yhdenmukaisena vuodesta toiseen toistuvaa. Lisäksi se käydään hyvin toisenlaisessa yhteiskunnallisessa tilanteessa.

Suvivirren laulamisella on vankka suosio. Peräti 84–85 prosenttia suomalaisista suhtautuu sen laulamiseen kouluissa myönteisesti tai erittäin myönteisesti. Vain neljästä viiteen prosenttia vastaajista suhtautuu kielteisesti tai erittäin kielteisesti. (Ks. taulukko 1.) Näin suuri ero myönteisen ja kielteisen kannan välillä on poikkeuksellisen merkittävä. Voisi olettaa, että yhteiskunnallista keskustelua herättävät aiheet jakavat mielipiteitä selvemmin. Tämä on pidettävä mielessä, kun pohditaan, miksi mediassa ylipäätään käydään Suvivirteen liittyvää keskustelua.

¹ Olen käynyt aineistoja ja sitä koskevia tulkintoja läpi vetämälläni kurssilla Turun yliopistossa jo keväällä 2013. Vaikka tässä esitetyt näkemykset perustuvat aineistojen myöhempään analyysiin, kiitän kurssilla olleita opiskelijoita, joiden kanssa sain pohtia median tapoja käsitellä Suvivirttä: Iina Hautala, Jantso Jokelin, Juho Korhonen, Lari Kulokorpi, Heidi Leppäniemi, Maija Lundgren, Tapio Niiranen, Aino Patomäki, Oona Savimäki ja Santeri Tenosalmi. Kiitokset myös tutkimusassistentti Katariina Björkmanille avusta artikkelin viimeistelyssä.

Taulukko 1. Suhtautuminen Suvivirren laulamiseen kouluissa (Sorsa 2016, 184)

Suhtautuminen Suvivirren laulamiseen kouluissa	% (Gallup Ecclesiastica 2015)	% (Gallup Ecclesiastica 2011)
Erittäin myönteinen	69	64
Myönteinen	16	20
Ei myönteinen eikä kielteinen	10	9
Kielteinen	3	2
Erittäin kielteinen	2	2
En osaa sanoa	1	2
Yhteensä	100	99 pyöristyksineen

Median ja erityisesti sanomalehtien rooli keskustelun ylläpitäjänä

Vaikka Suvivirrestä on keskusteltu satunnaisesti aikaisemminkin, 1990-luvun puolivälissä tapahtuu muutos: keskustelu kiihtyy huomattavasti ja sen hallitsevaksi kehikseksi muodostuu käsitys katsomuksellisesta monimuotoisuudesta. Tarkastelemalla Suvivirren mainitsevien artikkeleiden määriä *Helsingin Sanomissa* ja *Ilta-Sanomissa* 1990-luvun alusta alkaen nähdään, että aihepiiriä käsittelevien juttujen määrä on kasvanut. Keskustelu voimistuu selkeästi 1990-luvun puolivälistä alkaen ja jatkaa määrällistä kasvuaan 2010-luvun alkupuolelle asti. Keskustelu ei ole edelleenkään kuihtunut, mutta yksittäinen keskustelupiikki vuonna 2014, jota käsitellessä tarkemmin tuonnempana, saa sen jälkeisen ajan näyttämään hiljaisemmalta. (Ks. taulukko 2.) Keskustelun määrällisen tarkastelun perusteella voidaan todeta, että suvivirsikeskustelu kiihtyy merkittävästi samaan aikaan kuin Suomesta tulee 1990-luvulla etnisesti ja uskonnollisesti monimuotoisempi lisääntyvän maahanmuuton seurauksena (Martikainen 2008; 2013; Taira 2008; 2017).

Taulukko 2. Suvivirsikeskustelun kasvu sanomalehdissä: juttuja keskimäärin per vuosi

Ajanjakso	Helsingin Sanomat	Ilta-Sanomat	Yhteensä
2015–2018	15,3	6,8	22
2010–2014	23,8	14,4	38,2
2005–2009	16,6	6,8	23,4
2000–2004	14	6,8	20,8
1995–1999	15	7,2	21,6
1990–1994	4,6	0,4	5

Määrät sisältävät myös yksittäiset maininnat, joten vasta tarkempi aineistoon tutustuminen osoittaa, milloin Suvivirrestä todella keskustellaan. Kun tarkastellaan ajankohtaa 1990-luvun alusta eteenpäin, ensimmäinen laajempi keskustelu *Helsingin Sanomissa* käydään vuonna 1996, *Ilta-Sanomissa* vasta vuosituhaten vaihteessa. Muutenkin *Helsingin Sanomissa* on *Ilta-Sanomien* enemmän Suvivirttä käsitteleviä juttuja, mutta *Ilta-Sanomien* tyyliin sopien sen sivuilla käydyssä keskustelussa tunnereaktiot (erityisesti Suvivirren puolesta) ovat voimakkaampia. Suvivirrestä keskustellaan eniten maaliskuusta toukokuuhun, kun koulujen päätös lähestyy. Lisäksi puhetta on ennen joulua, kun koulujen joulujuhlien sisältö – erityisesti jouluevankeliumin esittäminen ja Enkeli taivaan -virren laulaminen – askarruttaa ihmisiä.

Vaikka Suvivirrestä kirjoitetaan erilaisissa juttutyypeissä, kaikkein selvimmin keskustelua käydään mielipidesivuilla ja kolumneissa. Keskusteluun osallistuu monenlaisia yhteiskunnallisia toimijoita. Kirkolliset äänet ovat esillä puolustaessaan ”perinnettä”, mutta vaikka esimerkiksi

luterilaisten piispojen ja kirkkohallituksen kannanotot ovat sisällöllisesti vallitsevan mielipiteen mukaisia, olisi virheellistä esittää, että luterilaisen hierarkian korkeimmat tahot olisivat määrällisesti eniten äänessä. Niitä tapauksia, joissa esimerkiksi piispat ovat äänessä, käsitelään tuonnempana. Laulamista vastustavat enimmäkseen kampanjoivat sekularistit, jotka pitävät koululaitoksen puhtaasti maallista luonnetta keskeisenä tavoitteenaan. Toisinaan nämä keskustelijat ovat myös filosofian ja elämänskatsomustiedon opettajia. Keskusteluun osallistuvat aktiivisesti myös muut opettajat ja oppilaiden vanhemmat.

Poliitikot ovat ottaneet kantaa aiheeseen, vaikka se ei suoranaisesti kuuluisikaan heidän tehtäviinsä. Ymmärrettävämpää on, että ministerit, erityisesti eri aikoina opetusministerin tehtävää hoitaneet, ovat joutuneet kommentoimaan aihetta. Ministeritason kannanotoille on tyypillistä puolustaa laulamista korostamalla sen olevan perinne. Hyvä esimerkki on opetusministerinä toiminut Henna Virkkunen, joka totesi *Ilta-Sanomissa*, että ”Joulujuhla ja kevätjuhla Suvivirsineen ovat osa suomalaista kulttuuriperintöä. On sääli, että näistä on joissakin kouluissa luovuttu.” (*Ilta-Sanomat* 23.3.2011.) Toinen samankaltainen kommentti löytyy oikeusministeri Anna-Maija Henrikssonilta, joka totesi *Aamulehdessä*, että ”Suvivirsi on osa yhteistä kulttuuriperintöämme. Virttä ei tule unohtaa tai piilottaa, vaan sen tulee kuulua kouluissamme myös tulevaisuudessa.” (*Aamulehti* 29.3.2014.)

Suvivirrestä keskustelevat satunnaisesti myös sellaiset henkilöt, jotka kokevat asian tärkeäksi ilman sen kummempaa sidosta mihinkään yllä mainittuun instituutioon tai ryhmään. Satunnaisesti keskusteluun tulevat mukaan myös muusikot, esimerkiksi silloin kun Paleface eli Karri Miettinen esitti laulun Tampereen keskustorilla keväällä 2012. *Aamulehden* verkkosivun videohaastattelussa Paleface toteaa, että vaikka kyse ei ole varsinaisesta poliittisesta kannanotosta, Suvivirsi on ”nostalginen styge” ja että täytyy myös ”kunnioittaa vanhoja perinteitä”, lisäten, että koulujen juhlissa voitaisiin laulaa muidenkin ”uskontojen hymnit rinta rinnan”. Se on hänen mukaansa oikeaa monikulttuurisuutta, mitä Suomessa kaivataan. (*Aamulehti* 2.6.2012.) Toinen esimerkki on Paula Vesala, joka teki sävellykseen uudet sanat. *Helsingin Sanomien* jutussa Vesala ei ota suoraa kantaa aiheeseen, mutta itse laulun tekstissä ”uskonnollisen ylistyksen Vesala korvasi ympäristönsuojelulla ja rauhanaatteella.” (*Helsingin Sanomat* 1.6.2011.) Kolmas esimerkki on uutisointi, joka koskee Kansallisoopperan taiteellisen johtajan Lilli Paasikiven vuonna 2013 luomaa Suvivirren suurta merkitystä painottavaa tapahtumaa, jossa Suvivirsi lauletaan Töölöntorilla koulujen päätöspäivänä (esim. *Helsingin Sanomat* 4.6.2017).

On myös niitä, joiden ääni ei juurikaan kuulu julkisessa keskustelussa. Näitä ovat ei-kristillisten vähemmistöuskontojen edustajat ja varsinkin vähemmistöuskontoihin kuuluvien oppilaiden vanhemmat.² Muutamia poikkeuksia löytyy. Esimerkiksi vuonna 2000 *Ilta-Sanomien* jutussa on lyhyet kommentit Suomessa pitkään vaikuttaneilta juutalais- ja tataariyhteisöiltä, joiden mukaan Suvivirren laulaminen ei ole loukkaavaa. Vuonna 2014 Tampereen Islamin yhdyskunnan puheenjohtaja Mustafa Kara totesi Yleisradion verkkouutisissa, ettei ”ole koskaan kuulut yhdenkään muslimin haluavan kieltää virren laulamista”. (*Yle uutiset* 26.3.2014.) Vuonna 2015 *Ilta-Sanomat* teki jutun sosiaalidemokraattien kansanedustaja Nasima Razmyarista, joka on muslimi. Jutussa Razmayar korosti rakastavansa suomalaista joulua ja mainitsi myös Karan tavoin, ettei ole tavannut ”maahanmuuttajaa, jonka mielestä Suvivirren laulaminen olisi väärin” (*Ilta-Sanomat* 12.11.2015). Näitä harvoja ääniä yhdistää myönteinen suhtautuminen Suvivir-

² Myös Rosa Remes (2015, 40–41) on todennut, että vähemmistöuskontojen äänet eivät juurikaan kuulu, kun Suomessa keskustellaan uskonnon asemasta koulumaailmassa.

ren laulamiseen. Mikäli vähemmistöuskontojen edustajilta ylipäätään asiasta kysytään, suurista sanomalehdistä on erittäin vaikea löytää edes yhtä esimerkkiä, jossa vähemmistöuskonnon edustaja vaatisi Suvivirren laulamisen lopettamista tai kieltämistä.

Keskustelun yksittäisenä kimmokkeena on tavallisesti jokin sanomalehdille ja muulle valtaviamedialle ulkoinen tekijä, esimerkiksi oikeuskanslerin kannanotto (2014), opetushallituksen kannanotto (2006), uusi uskonnonvapauslaki (2003) tai koulukohtaiset ratkaisut. Ajallisen muutoksen kannalta on olennaista, että puhe maahanmuuttajien ja vähemmistöuskontojen edustajien katsomusten sisällyttämisestä tapahtumaan, jossa myös Suvivirsi lauletaan (tai vaihtoehtoisesti vähemmistöille keskeisinä ajankohtina), muotoutuu 2000-luvulla.

Lakimuutokset, virkamiesten kannanotot ja julkisuuteen nostetut koulukohtaiset ratkaisut selittävät yksittäisinä vuosina kiihtynyttä keskustelua, kun taas yleinen katsomuksellisen moninaisuuden diskurssin esiin nostamat kysymykset konkreettisista järjestelyvaihtoehdoista identiteettipohdintoihin vahventavat yleistä kiinnostusta Suvivirrestä käytävään keskusteluun. Tätä tilannetta havainnollistaa Anthony Giddensin ymmärrys jälkitraditionaalisesta yhteiskunnasta. Hänen mukaansa "ennalta olemassa olevat traditiot joutuvat pakosta yhteyksiin paitsi muiden traditioiden, myös monien vaihtoehtoisten elämäntapojen kanssa" (Giddens 1995, 136). Tämän seurauksena myös keskustelu traditioiden, elämäntapojen ja katsomusten välillä lisääntyy. Ainakin toistaiseksi lopputulemana on se, ettei yksikään traditio voi enää olettaa, että se otetaan itsestäänselvyytenä. Sen sijaan säilyäkseen elinvoimaisena jokaisen tradition tai katsomuksen on oikeutettava itsensä julkisuudessa, perusteltava, miksi heidän ajatuksensa, symbolinsa tai käytäntönsä ovat huomioimisen arvoisia suhteessa vaihtoehtoihin organisoitumisen tapoihin. Ne joutuvat, toisin sanoen, diskursiivisen perusteltavuuden tilaan. Jälkitraditionaalisuus ei siis tarkoita perinteiden ja katsomusten katoamista, vaan ainoastaan yhden hallitsevan tradition aseman muutosta erityisesti julkisessa keskustelussa. (Giddens 1995.)

Julkisuudessa käytävä suvivirsikeskustelu on yksi esimerkki tästä. Media ei kuitenkaan ole pelkästään foorumi, jolla keskustelua käydään, vaan se ohjaa sitä ja ottaa kantaa. Suvivirren laulamisesta käydyssä keskustelussa yksikään suuri sanomalehti tai muu media ei kyseenalaista käytäntöä. Usein median ei edes tarvitse ottaa selvää kantaa aiheeseen, sillä ne tarjoavat tilan keskustelulle mielipidesivuillaan ja kolumneissaan, joissa yksittäisen median suosima kanta – jos sellaista on – tulee riittävässä määrin esiin.

Jopa mielikuvissamme verrattain uskontokriittinen *Helsingin Sanomat* on selkeästi käytännön säilyttämisen kannalla. Vaikka lehden toimittajat saattavat ottaa tiukan sekularistisen linjan suhteessa esimerkiksi päiväkotien ja koulujen ruokarukouksiin, niiden ja Suvivirren välissä kulkee raja. Lehden ulkomaantoimittaja Ville Similä kirjoitti, että "yhteinen rukoulu ei ole kulttuuriperintöä, kuten vaikkapa Suvivirren laulaminen kevään kunniaksi." (*Helsingin Sanomat* 19.3.2010.) Lehden pääkirjoitustoimittaja Antti Blåfield esitti vuonna 2002, että meidän ei tule luopua Suvivirrestä, mutta samalla "on hyväksyttävä, että eriuskoiset, erinäköiset ja eri tavalla käyttäytyvät ihmiset ilmestyvät tuttuun maisemaan." (*Helsingin Sanomat* 21.6.2002.) Monimuotoistumista pidetään väistämättömänä faktana ja kirjoittajan mukaan myös rikkautena, mutta jutussa ei viitata siihen, että sen pitäisi muuttaa käytäntöjä.

Suurista sanomalehdistä *Ilta-Sanomat* on puolustanut Suvivirttä kaikkein näkyvimmin. Jo mainittu päätoimittaja Ulla Appelsinin kolumni keväältä 2014 on vain jäävuoren huippu. Appelsin pani toimeen myös kansalaisadressin, jossa vedottiin päiväkotien ja koulujen joulujuhlan säilyttämisen puolesta. Adressiin saatiin yli 40000 nimeä ja se luovutettiin opetusministeri Henna

Virkkuselle maaliskuun lopussa vuonna 2011. Vaikka vetoomuksen kärkenä oli joulujuhlien puolustaminen, sen luovutusajankohta sopi myös Suvivirren puolustamiseen. Karkean arvion mukaan *Ilta-Sanomissa* on julkaistu noin 12 Suvivirren laulamista puolustavaa kirjoitusta yhtä vastustavaa kohden.

Turun Sanomissa yhtä Suvivirren laulamista vastustavaa juttua kohden on noin neljä ja puoli puolustavaa tekstiä. Lehden toimituspäällikkö Veikko Valtosen kolumnissa kesällä 2011 arvosteltiin Vapaa-ajattelijain liiton kielteisiä näkemyksiä Suvivirren laulamista ”suvaitsemattomiksi” ja nimettiin laulu ”kesän riemulliseksi ylistykseksi”:

Liiton näkemyksen mukaan alkavan kesän riemullinen ylistys on uskonnon pakosyöttöä. Moista arviota ei uskoisi vapaa-ajattelijoiden tuotteeksi. Paremmin se sopisi Suomen suvaitsemattomien seuran kannanotoksi. (*Turun Sanomat* 2.7.2011.)

Aamulehti ei ole poikkeus. Siinä on julkaistu noin seitsemän laulamista puoltavaa juttua tai kirjoitusta yhtä vastustavaa kohden. Jutuissa on haettu puoltavia ääniä esimerkiksi oikeusministeriltä, Tampereen apulaispormestarilta, muusikko Palefacelta ja luterilaisen kirkon piispalta. Lehti on julkaissut aiheesta myös yleistä linjaa haastavan kirjoituksen, jonka tarkoituksena oli aktivoida keskustelua ja saada aikaan reaktioita virren laulamista puolustavalta enemmistöltä. Keväällä 2014 Lauri Miikkulainen kirjoitti ”Puheenaihe”-palstalla:

Suvivirsi on selkeästi tunnustuksellinen laulu. Jos se jätetään kevätjuhlista pois, ottaa joku muu laulu sen paikan. Tällä kertaa sellainen kappale, jonka kohdalla ei tarvitse miettiä, kuuluisiko osalle opiskelijoista järjestää erillistä ohjelmaa. Eikö olisi olennaisempaa kysyä, miksi koulujen tarvitsee järjestää tapahtumia, joissa opiskelijat jaetaan ryhmiin maailmankatsomuksen perusteella? (*Aamulehti* 26.3.2014.)

Jutun lopussa oli kehoitus: ”Kommentoi! Kuuluuko uskonto kouluihin?”

Keskustelua käydään myös valtalehdistön ulkopuolella. *Kotimaa* on kristillistä katsomuskantaa puolustava lehti (ks. Sumiala-Seppänen 2005), *Vapaa-ajattelijan* on uskontokriittinen järjestölehti ja *Opettaja* on opettajien ammattilehti. Ei ole yllätys, että *Kotimaassa* hallitsevat Suvivirren laulamista puoltavat kannat ja *Vapaa-ajattelijassa* painopiste on kriittisissä äänensävyissä. Sen sijaan odottamatonta saattaa olla, ettei *Opettajassa* ole vuosien 2000 ja 2012 välisen ajan 11 artikkelin otoksessa yhtään vastustavaa tekstiä. Yhdessä on muutosehdotus. Suurin osa esittää, että ”Suvivirsi kuuluu suomalaiseen perinteeseen”, kuten päätoimittaja Hannu Laasola kirjoittaa vuonna 2006.

Kartoitus osoittaa, että median ja erityisesti suurten sanomalehtien kannat ovat Suvivirren osalta varsin yhdenmukaisia ja laulamiskäytäntöä puolustavia. Silti keskustelua on käyty vuodesta toiseen, ja enenevässä määrin 1990-luvun puolivälistä alkaen. Yleisesti tämä heijastelee median tapaa nostaa esiin aiheita, joihin löytyy helposti vastakkaiset näkökulmat ja jotka herättävät voimakkaita reaktioita lukijoissa. Tämä käytäntö pätee myös uskontouutisointiin (ks. esim. Royle 2012, 158). Sanomalehtien kannat puolestaan tukevat näkemystä, jonka mukaan aktiiviseen uskontokritiikkiin suhtaudutaan valtavirtamediassa verrattain kielteisesti, vaikka

samanaikaisesti uskontokritiikistä halutaan uutisoida (Taira 2015). Nämä tekijät, yhdessä yhteiskunnan katsomuksellisen monimuotoistumisen kanssa, tekevät ymmärrettäväksi Suvivirrestä käytävän mediakeskustelun lisääntymisen.

Suvivirsi perinteenä

Suvivirren laulamista koulujen kevätjuhlissa puolustetaan laajasti ja vastustetaan satunnaisesti. Lisäksi löytyy kantoja, joissa halutaan siirtää se koulusta kirkkoon ja joissa tahdotaan sisällyttää muihin kuin kristillisiin katsomuksiin pohjautuvaa sisältöä koulujen juhliin. Keskeinen osa tätä keskustelua on se, miten Suvivirttä luokitellaan ja millaisille jaetuille lähtökohdille keskustelu rakentuu. Suvivirren luokittelua kulttuuriseksi perinteeksi havainnollistaa päätoimittaja Ulla Appelsinin *Ilta-Sanomissa* julkaistu kolumni vuodelta 2014:

Väänteli asiaa miten tahansa, Suvivirttä on vaikea pitää minään muuna kuin koulujen loppumista symboloivana elämän ylistyksenä. Se on kaunis perinne, joka nostaa kyöneleet monen äidin ja isän silmiin. Yksi laulu ei voi olla aidosti iso ongelma. Ei vain voi ja piste. (*Ilta-Sanomat* 25.3.2014.)

Teksti kirjoitettiin reaktioksi apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalaisen kannanottoon, jonka mukaan koulujen uskonnolliset tilaisuudet ovat ongelmallisia uskonnonvapauden ja yhdenvertaisuuden kannalta. Koulujen päättäjäisjuhlat, joissa lauletaan virsiä, pääteltiin määrittyvän Puumalaisen lausunnossa uskonnollisiksi tilaisuuksiksi. Maan suurimmassa tabloidissa julkaistu päätoimittajan kolumni on painoarvoltaan merkittävä. Se sisältää selvän kannanoton: virsi symboloi elämän ylistystä eikä ole siksi suoranaisesti Jumalan ylistystä; se on perinne eikä siksi uskonnonharjoittamista.

Laajempi suvivirsikeskustelu on pullollaan esimerkkejä siitä, miten laulu luokitellaan kulttuuriseksi perinteeksi. Puoli vuotta ennen Appelsinin kolumnia kansanedustaja Sari Sarkomaa Facebook-statusta lainattiin *Ilta-Sanomissa*:

Suvivirren laulaminen kevätjuhlissa ei ole uskonnon harjoittamista. Suvivirsi on osa suomalaista kevätjuhlaperinnettä. (*Ilta-Sanomat* 7.8.2013.)

Sama luokittelu oli keskustelun ytimessä jo vuonna 1996, kuten seuraavat neljä esimerkkiä *Helsingin Sanomien* mielipidekirjoituksista havainnollistavat:

Viime aikoina olen suuresti hämmästyneenä seurannut tästä lehdestä keskustelua siitä, saako Suvivirren laulaa koulun päättäjäisissä vai ei. Suvivirsi liittyy niin saumattomasti suomalaiseen perinteeseen, että mielestäni tällainen kysymyskin tuntuu mahdottomalta. (Ritva Laurila, eurokansanedustaja, kokoomus, 28.6.1996, otsikko: ”Suvivirsi suomalaista perinnettä”)

Miksi kevätjuhlan päätteeksi ei laulettu Suvivirttä? [...] en voi ymmärtää, että kaikki vanhat arvokkaat juhlaperinteet pitää romuttaa. (Everstiluutnantti Juhani Leinonen, 7.6.1996.)

Kysymys on ennen kaikkea perinteestä. (Yrjö Lindström, insinööri, 16.6.1996, otsikko: ”Suvivirsi kuuluu perinteisiimme”)

Suomessa ei niin kovin paljon traditioita ole, mutta olen aivan vakuuttunut siitä, että valtaosalle suomalaisista kesä alkaa juuri tästä virrestä. (Sari Salo, katolinen maallikkouskonnonopettaja, 17.6.1996.)

Se, että Suvivirsi on luokiteltava perinteeksi, jotta sitä voitaisiin puolustaa uskottavasti julkisessa keskustelussa, olettaa jonkinlaisen sekularistisen periaatteen olevan keskustelun ytimessä. Jos se ei olisi perinnettä, sitä olisi vaikeampi puolustaa. Siksi se on luokiteltava perinteeksi, joka ei ole (riittävässä määrin) uskonnollista tai ainakaan uskonnonharjoitusta. Toisin sanoen perinteeksi luokittelun tarve sisältää oletuksen, että uskonnonharjoitus kouluissa ei ole sallittu tai ainakaan helposti perusteltavissa oleva asia. Jos jokin käytäntö on uhattuna siksi, että jotkut pitävät sitä uskonnollisena, se on luokiteltava toisin, tässä tapauksessa (ei-uskonnolliseksi) perinteeksi. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että sekularismi olisi hallitseva kanta. Pikemminkin Suvivirren luokittelu kulttuuriperinteeksi mahdollistaa kristillisen käytännön jatkumisen: yhtäältä se estää esimerkiksi mahdolliset muslimien symbolit ja käytännöt – ne mielletäisiin uskonnollisiksi – ja toisaalta se estää Suvivirren laulamista vastustavien ateistien ja sekularistien toimet, sillä kulttuuriperinnettä ei voi vastustaa samoin perustein kuin uskonnonharjoittamista. Joka tapauksessa Suvivirren määrittäminen kulttuuriksi ja perinteeksi on ollut jo pitkään keskustelua hallitseva kanta. Myös Sivistysvaliokunta (14/2002) ja Perustuslakivaliokunta (10/2002) määrittivät jo vuonna 2002, että Suvivirsi on suomalaiseen kulttuuriperinteeseen kuuluva tapa. Vuonna 2014 Perustuslakivaliokunta (2/2014) linjasi, että ”sinänsä uskonnollista alkuperää olevia traditioita voi sisältyä koulun perinteisiin juhliin”. Suvivirsi ei ole tämän luonnehdinnan mukaan täysin uskonnoton laulu, koska sillä on uskonnollinen alkuperä, mutta se on riittävästi perinnettä, jotta sen laulaminen ei tee tilaisuudesta uskonnollista.

Suvivirsi uskonnollisena

Perinteeksi luokittelemisen ilmeinen pari on Suvivirren pitäminen uskonnollisena. Se on määrellisesti huomattavasti vähäisempi kanta julkisessa keskustelussa. Tätä voidaan pitää yllättävänä, sillä onhan laulu osa virsikirjaa ja sisältää viitteitä Jumalaan, Jeesukseen, Herraan ja Luojaan. Toisaalta tämä on odotettua, sillä ihmiset eivät luokittele varsinkaan julkisesti vailla intressejä: ihmiset luokittelevat saavuttaakseen jotain tai ylläpitääkseen vallitsevia käytäntöjä. Uskonnolliseksi luokittaminen kytkeytyykin mediassa enimmäkseen kantaan, jonka mukaan Suvivirttä ei tulisi laulaa koulujen päättäjäisjuhlissa. Filosofian ja elämänskatsomustiedon opettaja Juha Eerolaisen mielipidekirjoitus *Helsingin Sanomissa* vuonna 1996 oli otsikoitu väitteen muotoon ”Suvivirsi on uskonnollinen”. Vaikka lehti on usein vastuussa mielipidekirjoituksen otsikosta, se vastasi Eerolaisen kirjoitusta:

Onko Suvivirsi uskonnollinen? Kirkon mukaan virret ovat laulettuja rukouksia, Suvivirsi muiden mukana. [...] virren ensimmäinen säkeistö on kesän ilolaulu. Muissa säkeistöissä uskonnollisuus tulee esiin. [...] Kyse on enemmänkin periaatteesta kuin tietystä virrestä. Suvivirsi on koulussa viimeinen lenkki ketjussa, jossa uskonto liitetään tapahtumiin, joihin sillä ei ole asiallista yhteyttä. (Helsingin Sanomat 2.7.1996.)

Mielipidekirjoitus oli osa keskustelua, joka sai alkunsa toisesta lukijakirjeestä, jossa pettynään todettiin, ettei Käpylän ala-asteella laulettu Suvivirttä. Eerolaisen kirjoituksessa pyrittiin perustelemaan, miksi virret ovat uskonnollisia ja niiden laulaminen osa uskonnonharjoitusta. Lisäksi siinä korostettiin, että tärkeää on sekularistinen periaate, ei se, että Suvivirren laulaminen sinänsä vahingoittaisi ketään.

Myös tälle luokittelulle löytyy lisää esimerkkejä. *Turun Sanomissa* Heidi Lindroos kirjoitti mielipidepalstalla julkaistussa tekstissä:

En kiellä ettei suvivirressä olisi kaunis sävel, mutta sen uskonnollinen sanoma ei häiritse ainoastaan maahanmuuttajia vaan myös meitä uskonottomia! Mielestäni suvivirren paikka on siellä kevätkirkossa, minne kristittyjen lapset vuosittain raahataan, eikä koulun juhlasalissa. (*Turun Sanomat* 31.5.2006.)

Vapaa-ajattelijan pääkirjoituksessa Janne Vainio esitti, että

Luterilaisen yhteiskunnan normioletuksena on se, että ihmiset ovat vapaita laulamaan Suvivirttä. [...] uskontoon pakottavia lakeja voidaan aivan hyvin kutsua uskonnonvapauslaeiksi, joissa ilmenee uudenlainen positiivinen vapaus päästä laulamaan oikeaa virttä (kuten vaikkapa Suvivirttä) muiden joukossa. (*Vapaa-ajattelija* 4/2003.)

Kuten Suvivirren perinteeksi luokittelevissa teksteissä, myös näissä esimerkeissä jaetaan sekularistinen periaate, jonka mukaan koulujen yhteisissä tilaisuuksissa ei tulisi harjoittaa uskontoa. Kun Suvivirren laulamista kouluissa kritisoidaan luokittelemalla se uskonnoksi, oletetaan, että kouluympäristön tulisi olla sekulaari tila, johon uskonto ei kuulu. Toisin sanoen kaksi hallitsevaa tapaa luokitella Suvivirttä perustuvat uskonnon ja sekulaarin erottelulle. Ero on siinä, miten Suvivirsi luokitellaan, ja mitä siitä pitäisi seurata. Jaettu sekularistinen periaate ei kuitenkaan tarkoita, että sekularismia kannattavat hyötyisivät siitä. Siitä on osoituksena se, että juuri eksplisiittisesti sekularismin puolesta puhuvat vastustavat Suvivirren laulamista, koska siinä heidän mielestään rikotaan sekularismin periaatetta.³

Suvivirren puhtaasti tai ensisijaisesti uskonnoksi luokittavia tekstejä on lopultakin vähän. Virren vastustus on julkisen keskustelun perusteella melkein olematonta, mikä sopii hyvin yhteen kyselytulosten kanssa. Siitä huolimatta keskustelu on vilkasta. Yksi harvoista potentiaalisesti vaikutusvaltaisista kannanotoista Suvivirren laulamisen kieltämisen puolesta tuli jo mainitulta Valtioneuvoston oikeuskansleriviraston apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalaiselta, jonka mukaan koulujen uskonnolliset tilaisuudet ovat ongelmallisia ja niiden järjestämistä tulisi ”harkita” (*Yle uutiset* 24.3.2014), mukaan lukien Suvivirren laulaminen. Kaksi päivää myöhemmin hän korosti, ettei Suvivirttä olla kieltämässä vaan hän toi vain esiin ongelman (*Yle uutiset* 26.3.2014).

Keskustelussa myös ennakoitaan toisten kantoja. Toisin sanoen keskustelijat ovat tietoisia siitä, että kulttuuriksi ja perinteeksi luokittamisen vastapuoli on uskonto ja uskonnoksi luokittamisen vastapuoli on (ei-uskonnollinen) perinne. Sekä Appelsinin että Eerolaisen kirjoituksissa on esillä luokitteluun liittyvä varaus, jolla ennakoitaan toisin ajattelevien argumentteja. Appelsinin tapauksessa tällainen tarkoittaa pohdintaa siitä, voidaanko Suvivirttä laulaa, vaikka se olisi uskonnollinen laulu. Ennakoinnin muoto on vastustavan kannan argumentaation naurunalaiseksi tekeminen paisuttelulla:

³ Eroa voi havainnollistaa Tariq Modoodin (2010) tavoin nimeämällä edellinen maltilliseksi tai suhteelliseksi sekularismiksi ja jälkimmäinen absoluuttiseksi sekularismiksi. Suhteellinen sekularismi vaatii periaatteellisen eron uskonnon ja valtiollisten instituutioiden välille, mutta sallii monenlaiset kontekstit, joissa ero käytännössä häviää. Absoluuttinen sekularismi vaatii saman eikä hyväksy eron hälventämistä esimerkiksi sillä perusteella, että tietty uskontoinstituutio on ollut rakentamassa yhteiskuntaa.

Jos lapset traumatisoituvat kerran keväällä laulettavasta laulusta, entä muut uskonnolliset elementit? Nehän vaanivat lapsia kaikkialla.

Ensinnäkin tietenkin kirkolliset pyhät: lapsethan altistuvat niille yhteiskunnassa jatkuvasti järkyttävällä tavalla. Ajatellaan nyt vaikka joulua tähtineen ja lahjoineen: sen vietosta on Suomessa ehdottomasti luovuttava kokonaan. Oman perheen suojautuminen joulua vastaan ei riitä: kerrostalon seinän takanahan saattaa vaikka joku laulaa enkelitaivaata! Tähän on saatava kollektiivikielto.

Ja varjalkoon: kirkonkellojakin soitetaan pyhinä. Ääni kuuluu joka sunnuntai kirkkojen lähellä asuvien lapsiperheiden kotiin. Onko apulaisoikeuskansleri nyt lainkaan ottanut huomioon, miten moinen toiminta rikkoo kansalaisten perusoikeuksia?

Loppukoon siis loppiainen ja lakkautettakoon helluntai, juhannus, pääsiäinen ja...aivan, pääsiäinen! Sehän on juuri ovella! Missä viipyy apulaisoikeuskanslerin kannanotto munien maalausta vastaan? [...] Ja ei kai vain missään tarjota lapsille pääsiäisen alla pashaa? [...] Pasha kuuluu perinteisesti ortodoksien pääsiäisperinteeseen: onkohan apulaisoikeuskansleri kuullut, että sitä jopa SYÖTE-TÄÄN lapsille? Entä suomen kieli? Sehän on täynnä uskonnollista sanastoa: taivas, helvetti, risti, armo jne. On suorastaan vastuutonta, miten tämäntyyppisiä, kristillisestä perinteestä ammentavia sanoja viljellään kirjoissa, puhekielessä, populaarimusiikissa jne. lainkaan ymmärtämättä, että se on Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen linjausten ja lasten oikeuksia koskevan yleissopimuksen vastaista. (Ilta-Sanomat 25.3.2014.)

Eerolaisen kirjoituksissa vastaava ennakkointi tarkoittaa pohdintaa siitä, voidaanko Suvivirttä laulaa, vaikka se olisi perinne, ja perustelua, miksi näin ei tarvitsisi toimia:

Mikä on arvokasta ja hyvää? Onko tietty perinne säilyttämisen arvoinen? Tällainen arviointi pitäisi sallia Suvivirrestäkin. Ehkä sitten päädytään siihen, että virsi on todella säilyttämisen arvoinen kevätjuhlassa. Tarvitsemme vanhoja perinteitä, mutta myös niiden uudelleen arviointia. (Helsingin Sanomat 2.7.1996.)

Ennakointien lisäksi viime vuosina on näkynyt yhä useammin kannanottoja, joissa Suvivirttä ei luokitella pelkästään perinteeksi tai uskonnolliseksi. Suvivirttä voidaan pitää uskonnollisena, mutta samalla kulttuuriperinteenä, ikään kuin uskonnolliset sisällöt ja elementit ovat sallittuja koulujen tapahtumissa, jos ne ovat riittävässä määrin myös kulttuuriperinnettä. Esimerkiksi erään helsinkiläisen koulun rehtori toteaa, että Suvivirsi ja Enkeli taivaan ovat "meidän perinteitä, eikä yksi virsi vielä tee juhlasta uskonnollista" (Helsingin Sanomat 13.9.2017). Vastaavasti opetushallituksen erityisasiantuntija Kirsi Tarkka toteaa, että "suomalaiseen kulttuuriperintöön liittyvät laulut tai virret eivät tee tilaisuudesta vielä uskonnollista" (Yle uutiset 15.9.2017).

Vähemmistöt keskustelun osana

Aikaisemmin jo todettiin, että Suvivirttä koskevasta keskustelusta puuttuvat lähes täysin vähemmistöuskontojen äänet eivätkä harvat esillä olevat näkemykset vastusta Suvivirren laulamista. Siitä huolimatta ajatus katsomuksellisesti moninaisesta Suomesta tarjoaa viitekehyksen, joka jäsentää koko keskustelua. Uskonnollisiin vähemmistöihin viitataan toistuvasti. Niiden

ajatuksista ja tunteista tehdään oletuksia. Tämä on keskustelun ymmärtämisen kannalta olennaista. Toinen näkyvä tekijä on oikeudellinen diskurssi. Nämä ovat usein yhdessä. Hallitsevia kantoja oikeutettaessa on välttämätöntä pohtia vähemmistöjen oikeuksia:

Mutta asiassa on toinen puoli, joka mietityttää. On tietenkin päivänselvää, että vähemmistöjen oikeuksista huolehtiminen on sivistysvaltion mitta. Monessa asiassa vähemmistöjen oikeuksien pitää ehdottomasti mennä enemmistön halujen edelle. Mutta voidaanko joskus ajatella myös toisinpäin? Onko enemmistöllä oikeus saada ääntään kuuluviin? (Ulla Appelsin, *Ilta-Sanomat* 25.3.2014.)

Lainauksessa tulee lisäksi esiin tyypillinen tekstuaalinen strategia: ensiksi todetaan vähemmistöjen oikeudet, joiden painoarvo kuitenkin kumotaan "mutta"-sanalla nimeämättä yhtään esimerkkiä tapauksesta, jossa vähemmistön oikeudet tosiasiallisesti menevät enemmistön edelle. Olettamus siitä antaa kuitenkin ymmärtää, että vähemmistöt otetaan yleensä huomioon.

Vastaava vähemmistöihin ja niiden oikeuksiin viittaaminen löytyy Suvivirren laulamiseen kielteisesti suhtautuvilta:

Helsingissä uskontokuntiin kuulumattomia on 23 prosenttia väestöstä [...]. Siihen tulevat päälle mm. muslimit, hindulaiset ja buddhalaiset. Suomen laki takaa heille uskonnonvapauden. Kysymys ei ole siitä, miten suuri tai pieni vähemmistö on. Uskonnonvapaus kuuluu ihmisoikeuksiin ja Suomi on sitoutunut noudattamaan niitä. [...] On mielestäni kohtuutonta, että muslimiabiturienti joutuisi jäämään pois omista lakkiaisistaan tällaisesta syystä. [...] Koulun kasvatustehtäviin kuuluu ohjata oppilaita ottamaan erilaisia vähemmistöjä huomioon. Antakaamme kaikille oppilaille, katsomuksesta riippumatta, mahdollisuus osallistua oman koulun kevätkuuhlaan. (Juha Eerolainen, *Helsingin Sanomat* 12.6.1996.)

Vähemmistöihin viitataan oikeutettaessa oma kanta ja pyrittäessä vakuuttamaan muut. Se on yhteensopiva Giddensin (1995) jälkitraditionaalisen yhteiskunnan ajatuksen kanssa. Kyse ei ole siitä, että erilaiset katsomukset olisivat "samalla viivalla", tasavertaisina vaihtoehtoina, vaan siitä, että keskustelussa aktiivisten osapuolten kannat perustellaan julkisuudessa viittamalla jaettuun katsomuksellisen monimuotoisuuden kehykseen, ajatukseen siitä, että elämme moniarvoisessa ja monien katsomusten yhteiskunnassa, halusimme tai emme. Tällöin uskonnollisiin vähemmistöihin viittaamisesta oman kannan perusteluissa tulee keskeinen retorinen strategia, joka voidaan valjastaa palvelemaan Suvivirren laulamista puoltavaa ja vastustavaa kantaa.

Suvivirren laulamista vastustavissa kannoissa painottuvat vähemmistöjen oikeudet ja heidän oletetut kannat. Hallitsevan puoltavan kannan ja käytännön oikeuttaminen on monimutkaisempi: se tapahtuu rajaamalla meidät Suvivirren laulamiseen tunteikkaasti suhtautuvat suomalaiset erilleen maahanmuuttajista. Vähemmistöihin viittaamisen yksi erityispiirre onkin suomalaisuuden korostaminen. Kirjoituksissa rinnastetaan toistuvasti suomalaisuus ja Suvivirren laulamiskäytännön kannatus. Niissä jäsennetään tilanne, jossa Suomi on muuttunut katsomuksellisesti monimuotoiseksi, mutta varsinainen suomalaisuus on kristillistä ja luterilaista. Tällöin Suvivirren perinteeksi luokittaminen säilyy, mutta kun puolustetaan suomalaisuutta ja suomalaista luterilaista perinnettä, ei perinnettä tarvitse rajata tiukasti erilleen uskonnosta. Esimerkiksi *Turun Sanomissa* peruskoulunopettaja Juhani Happonen kirjoittaa kolumnissaan:

Me suomalaiset olemme sen sijaan niin hienotunteisia, että huolestuneena tarkkailemme ja pälyilemme joka suuntaan, ettemme vain vahingossakaan loukkaisi ketään sellaista turistia tai maahanmuuttajaa, joka on omaksunut erilaiset tavat ja käytännöt. Olemme valmiit jopa kieltämään omat traditiomme, vuosisataiset perinteemme ja uskonnonharjoittamiskäytäntömme. Eduskunnassa pohdittiin pitkään ja hartaasti, onko soveliaista enää laulaa koulujen kevätjuhliissa suvivirttä. (Turun Sanomat 2.9.2012.)

Raili Malmberg kirjoittaa samaan tyyliin *Kotimaa*-lehdessä:

On tärkeätä, että heidät, maahanmuuttajat, kotoutetaan, että heille turvataan uskonnon ja omantunnon vapaus [...] Mutta monin verroin tärkeämpää kuitenkin on se, että taataan suomalaisille koululapsille oikeus juhliin, joissa noudatetaan suomalaisen koulun perinteitä. [...] Kaikukoon siis suvivirsi Suomen kouluissa [...]. (Kotimaa 24/2002.)

Myös *Helsingin Sanomien* jutussa, jossa esitellään uusia seudun valtuutettuja vuonna 2009 kristillisdemokraatti ja televisio-evangelista Markku Vuorinen painottaa kristillisten perusarvojen tärkeyttä kouluissa ja Suvivirren laulamista. Sen jälkeen hän toteaa: "Asia ei saa kääntyä niin, että maahanmuuttajien takia luovumme perinteistämme." (*Helsingin Sanomat* 14.1.2009.) Esimerkissä Suvivirsi luokitellaan perinteeksi ja annetaan ymmärtää, että laulamiskäytännön esittäjänä ovat "maahanmuuttajat" ikään kuin me suomalaiset muodostaisimme yhtenäisen ja yksimielisen joukon. Sama sävy on toistunut myöhemmin erityisesti perussuomalaisten piirissä. Sekä *Helsingin Sanomien* Nyt-liite (4.6.2018) että *Iltalehti* (2.6.2018) tekivät jutut, joissa lainattiin perussuomalaisten kansanedustaja Laura Huhtasaaren ja muutaman puoluetoverin tviittejä, joissa puolustettiin Suvivirren laulamista ja julistettiin, ettei suomalaisten perinteiden vaalimisessa pidä antaa tuumaakaan periksi islamille.

Suomalaisuutta painottavissa kirjoituksissa vihjataan, että "suomalaiset" olisivat yhdessä rintamassa kannattamassa Suvivirren laulamista, jota vähemmistöt uhkaavat. Vähemmistöjen nähdään suoraan "terrorisoivan" enemmistöä tai sitten enemmistö itse vääränlaisessa "hienotunteisuudessaan" ei enää osaa pitää kiinni perinteistään. Tällöin "vähemmistöistä" tulee käytännössä synonyyminen ei-kristillisten maahanmuuttajien kanssa ikään kuin kantaväestössä ei olisi Suvivirren laulamista vastustavia laisinkaan, ikään kuin tyypillinen maahanmuuttaja olisi erilainen ja eriuskoinen ja ikään kuin maahanmuuttajat eivät olisi oikeita suomalaisia. Tällöin suomalaisuus niveltyy vahvasti luterilaisuuteen ja kristillisyyteen ikään kuin keskustelun yhdellä puolella olisi luterilainen Suomi – yhtenäinen kansa – ja toisella puolella toisinajattelevat maahanmuuttajat. Tätä tukee myös Kiira Veltheimin (2016) suvivirsikeskustelua käsittelevässä pro gradu -tutkielmassaan esittämä näkemys siitä, että hegemonisessa kansakuntapuheessa luterilaista kirkkoa pidetään homogeenisen suomalaisuuden takaajana sekä tärkeänä osana suomalaista myyttistä historiaa. Hegemonisessa kansakuntapuheessa, josta suvivirsikeskustelukin on esimerkki, rajataan suomalaisen kansakunnan ulkopuolelle maahanmuuttajat ja uskonnottomat.

Suvivirsi on tässä mielessä eräänlainen kansaa koossa pitävä tekijä. Psykoanalyttisessa tarkastelussaan Slavoj Žižek esittää, että symbolisen samastumisen lisäksi yhteisön koossa pysymiseen tarvitaan myös jaettu suhde "Asiaan", lihaksi tulleeeseen (joskin tavoittamattomaan) nautintoon. Tästä nautinnosta tulee nimenomaan "meidän asia", sellainen, johon "vain meillä

on pääsy, jokin, jota 'ne', toiset, eivät voi ymmärtää, mutta kuitenkin se on samanaikaisesti jatkuvasti niiden uhkaama." (Žižek 2009, 210–211.) Toista syytetään siitä, että se uhkaa varastaa nautintomme joko niin, että sillä on salainen pääsy nautintoon tai että nautinto varastetaan tuhoamalla elämäntapamme. Suvivirseskustelussa toiseen, joka tässä tapauksessa nimetään usein "maahanmuuttajaksi" tai "ateistiksi", kohdistuvat epäilyt ja syytökset ovat esimerkkejä jälkimmäisestä. Tekninen termi nautintovarkaudelle on imaginaarinen kastratio. Kastratio viittaa puutteeseen, tässä tapauksessa siihen, että toisen epäillään varastavan nautintomme, jota meillä ei koskaan ollutkaan. Näin syytöksillä kätketään se traumaattinen seikka, ettei "meillä koskaan ollutkaan sitä, mikä meiltä on muka varastettu" (Žižek 2009, 213) tai muka uhataan varastaa. Kenties juuri tämä selittää sen, miksi Suvivirttä puolustavissa teksteissä tunneretoriikka on tyypillistä – hyvänä esimerkkinä Appelsinin kolumni, jossa kuviteltiin Suvivirren äärellä kyynelehtiviä lasten vanhempia. Samaa tunneretoriikkaa ei käytännössä löydy laulamiskäytäntöä vastustavista tai kyseenalaistavista teksteistä; ne hyödyntävät ensisijaisesti oikeudellista kielenkäyttöä.

Jos siis Suvivirrelle on niin vähän vastustusta, miksi useat eri tahot ovat julkisuudessa niin innokkaasti puolustamassa sen laulamista koulujen päätösjuhlissa? Keskustelun tarkastelun perusteella vastaus on kahtalainen: yhtäältä kantaväestö on aidosti huolestunut katsomuksellisesta monimuotoisuudesta ja toisaalta moni julkinen toimija kerää tästä huolesta helpot irtopisteet. Suvivirren laulamiskäytännöstä on tullut symboli, jota kautta katsomuksellisesta monimuotoisuudesta ja erityisesti siihen liittyvistä oikeudellisista asioista keskustellaan. Koska asia itsessään on melkoisen mitätön jopa laulamisen vastustajille,⁴ keskustelussa on helppo tehdä vähemmistöt ja erityisesti laulamisen vastustajat naurunalaiseksi ja näin potentiaalisesti luoda epäilyn ilmapiiriä myös muita uskonnottomien ja vähemmistöuskontojen oikeudellisia kysymyksiä kohtaan.

Ulla Appelsinin kirjoitukset ja adressi ovat hyviä tässä jo käsiteltyjä esimerkkejä. Toinen on laajalti levinnyt, *Kotimaa*-lehdessä alkujaan julkaistu uutinen, jonka mukaan piispa Jari Jolkkonen otti lapsensa pois koulun kevätjuhlasta, koska siellä ei laulettu Suvivirttä. Jo otsikko oli sensaatiohakuinen: "Suvivirsi kiellettiin – piispan lapset jäävät pois kevätjuhlasta". Rehtori Satu Honkala puolusteli, ettei sitä laulettu, koska alle puolet oppilaista kuuluu kirkkoon ja 200 huoltajaa oli todennut, ettei heidän lapsensa saa osallistua uskonnonharjoittamiseen (jollaiseksi rehtori virren veisaamisen tulkitsi). Lisäksi halukkaille oli järjestetty kirkkojuhla, jossa virsi veisattiin. Mediassa – kristillisen lehden jutun levitessä samansisältöisenä muihin lehtiin – tästä "laulamatta jättämisestä" tuli "Suvivirren kieltäminen". (Kotimaa24.fi 1.6.2012; Aamulehti 1.6.2012; Helsingin Sanomat 1.6.2012; Iltalehti 1.6.2012.)

Kesällä 2014 myös perussuomalaiset päättivät hyödyntää katsomuksellisesta moninaisuudesta syntyviä huolia ja pelkoja lakialoitteessaan (16/2014, laki perusopetuslain 3 §:n muuttamisesta), jossa vaadittiin, että "peruskoulussa on niiden järjestämissä tapahtumissa otettava tarpeellisella tavalla huomioon suomalaiseen kulttuuriperintöön kuuluvien kulttuurikristillisten traditioiden vaaliminen." Konkreettinen esimerkki oli Suvivirren laulaminen. Enää kyse ei ollut puhtaasti (sekulaarista) perinteestä tai uskonnosta, vaan konservatiivisesta vetoami-

⁴ Eerolaisen mielipidekirjoituksessa kyse on periaatteesta eikä siitä, että virren laulaminen olisi sinänsä merkittävän vahingollista. Myös kirjailija ja entinen Vapaa-ajattelijain liiton aktiivi Tiina Raevaara kirjoitti samaan tyyliin Suomen Kuvalehden kolumnissa keväällä 2014 otsikolla "Antakaa sen virren jo olla" (Suomen Kuvalehti 28.3.2014, <http://suomenkuvalehti.fi/tarinoitatieteesta/antakaa-sen-virren-jo-olla/>)

sesta ”kulttuurikristilliseen traditioon”, jolla pyritään estämään katsomuksellisen moninaisuuden vaikutus kouluympäristöön. Ilman jaettua käsitystä todellisesta katsomuksellisesta moninaisuudesta lakialoite olisi ollut käsittämätön.

2000-luvulle tultaessa on noussut esiin myös näkemyksiä, joissa pohditaan, voisiko myös vähemmistöuskontojen juhlia ja perinteitä olla kouluissa. Nämä näkemykset ovat kuitenkin vähemmistössä ja niitä esittävät arvoliberaalit monikulttuurisuuden kannattajat, jotka eivät myöskään vaali tarkkaa uskonnollisen ja sekulaarin rajaa. Näissä kannanotoissa ei ole pohdittu, olisiko myös uskonnottomille jonkinlainen paikka koulujen yhteistilaisuuksissa. Ne kuitenkin ovat esimerkkejä siitä, että keskustelu elää ja siinä syntyy myös vähemmistöjen kannalta uusia avauksia.

Onko suvivirsikeskustelu suomalainen kuriositeetti?

Juuri Suvivirttä koskeva keskustelu on leimallisesti suomalaista, mutta tutkijat ovat huomanneet saman tyyppejä kehityskulkuja muissakin maissa. Tällöin kyse on tyypillisesti kristillisistä symboleista tai käytännöistä, joista neuvotellaan oikeusistuimissa, ja pääasiallisesti maissa, joissa kristinuskon on valtauskonto. Erityisesti kaksi tutkijaa, sosiologi Christian Joppke ja uskontotieteilijä Lori G. Beaman, ovat eritelleet vastaavanlaisia tapauksia ja korostaneet, että käynnissä on useita maita koskeva kristinuskon ”kulttuuristuminen”. Tällä tarkoitetaan, että kristilliset symbolit ja käytännöt, joita tyypillisesti on pidetty uskonnollisina luokitellaan neuvottelun tuloksena osaksi kulttuuria ja perinnettä tilanteessa, jossa jonkinlainen sekularismi – uskonnon ja sekulaarin tilan erottaminen siten, että uskonnolliseksi määrittyvä ei kuulu sekulaariksi määriteltyyn tilaan – ja katsomuksellinen monimuotoisuus ovat keskustelussa jaettuja lähtökohtia.⁵

Joppken (2015; 2018) analyysin mukaan kristillinen valtauskonto ”kulttuuristuu” samalla kun islamia koskevat symbolit ja käytännöt, esimerkiksi hunnuttautuminen, luokitellaan uskonnolliseksi, mikä mahdollistaa niiden kieltämisen tai rajoittamisen tietyissä julkisissa tiloissa tai tehtävissä. Esimerkiksi osassa Saksaa kiellettiin hunnun käyttö islaminuskoisilta opettajilta, mutta opetustehtävissä toimivien katolisten nunnien asuste sallittiin, koska sen katsottiin olevan kulttuurin pikemminkin kuin uskonnollisen uskon ilmaus.

Beaman (2015; 2018; Beaman, Steele & Pringnitz 2018) on käsitellyt useita saman tyyppejä kiistoja, joista suomalaisille tunnetuin lienee tapaus Lautsi. Italiassa suomalaissyntyinen Soile Lautsi halusi selvittää oikeusteitse, voidaanko koulujen luokkahuoneissa pitää krusifikseja. Ensiksi Italian perustuslakituomioistuimien hylkäsi käsittelyn, sitten Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien päätti vuonna 2009 Lautsin hyväksi, että uskonnollisina symboleina krusifiksit on poistettava. Tämän jälkeen Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen suuri jaosto päätti vuonna 2011 tapauksen Italian valtion hyväksi äänin 15–2. Näin krusifiksit saivat jäädä luokkahuoneisiin sillä perusteella, että ne ovat Italian historiaan ja perinteeseen viittaavia ”passiivisia kristillisiä symboleita”. Vastaavasti Quebecin provinssissa Kanadassa Alain Simoneau valitti vuonna 2007 siitä, että kunnanvaltuuston kokoukset alkavat rukouksen lausumisella ja että tilassa on krusifiksi. Saguenayn kaupunki voitti tapauksen kahdessa instanssissa, mutta kolmannessa, Kana-

⁵ Sekä Joppke että Beaman kirjoittavat systemaattisesti siitä, miten uskonnolliset symbolit ja käytännöt ”kulttuuristetaan”. Itse en nimitä mitään symbolia ja käytäntöä tässä uskonnolliseksi, vaan tarkastelen, miten yleensä kristilliseen kontekstiin vahvasti assosioitunut, usein uskonnollisina pidetyt symbolit ja käytännöt luokitellaan kulttuuriksi ja perinteeksi. Ero saattaa tuntua pieneltä, mutta minulle se on tärkeä.

dan korkeimmassa oikeudessa, päätettiin vuonna 2015, että rukous oli ristiriitaisessa suhteessa valtion uskontoneutraaliuteen. Oikeus myös totesi, ettei ole selvää, että kaikki vastaavanlaiset kulttuuriset ilmaukset olisivat ongelmallisia.

Beaman on löytänyt toistuvia piirteitä tapauksista, joissa symboleiden ja käytäntöjen luokituksesta neuvotellaan. Nämä tapahtuvat kristillisessä kontekstissa, jossa valittajat ovat tyypillisesti ateisteja. Valittajat jätetään aluksi huomioimatta. Myöhemmin alkaa aktiivinen ja tunnepitoinen julkinen keskustelu. Siinä valittajat leimataan ylireagoijiksi, mielenterveydeltään häilyviksi tai kansakunnan vastustajiksi. Mikäli tapaus etenee oikeusistuimeen, päätökset ovat usein myönteisiä symbolin tai käytännön jatkumiselle. Neuvotteluissa useimpien uskonnollisena pitämä symboli tai käytäntö määrittyy "kulttuuriksi", "meidän kulttuuriperinnöksi", "perinteeksi", "perustaksi, johon ei voida koskea", "inhimilliseksi viestiksi" tai "universaaliksi arvoksi".⁶ (Beaman 2015; 2018; Beaman, Steele & Pringnitz 2018; ks. myös Joppke 2015, 179.) Lisäksi korostetaan, ettei ketään pakoteta osallistumaan toimintaan vasten tahtoaan, tai esineiden tapauksessa voidaan todeta, että kyse on niin pienestä esineestä, "passiivisesta symbolista" (vrt. hunttu, joka olisi "voimakas ulkoinen symboli") (Joppke 2015, 179), ettei se voi tuottaa merkittävää harmia.

Jos näitä piirteitä vertaa suvivirsikeskusteluun, samankaltaisuus on pienistä eroista huolimatta ilmeistä. Suvivirttä vastustavat julkisuudessa lähinnä ateistit ja sekularistit, eivät vähemmistöuskontojen edustajat. Suvivirsikeskustelun määrän kasvu on jo osoitettu tässä tekstissä ja sen korkeaa tunnepitoisuutta voi aistia lainauksista – ja tunnepitoisuuden on todennut myös esimerkiksi Saila Poulter (2013, 171). Valittajia pidetään suvaitsemattomina, ahdasmielisinä ja implisiittisesti suomalaisen kulttuurin ja perinteen rappeutumista edistävinä. Ajatellaan, ettei yksi laulu voi olla aito ongelma. Itse laulu "kulttuuristetaan" perinteeksi ja kaikille sopivaksi elämän ylistykseksi. Mikäli laulaminen on ongelma, tapahtumaan ei ole pakko osallistua.

Kun muiden tutkijoiden erittelemät esimerkit kristinuskon "kulttuuristumisesta" suhteutetaan Suvivirttä koskevaan keskusteluun, voidaan esittää, että Joppken ja Beamanin kuvaukset kansainvälisestä kehityskulusta resonoivat Suomen tilanteen kanssa. Suvivirren tapauksessa oma-leimaista on se, että virren laulamisella kouluissa on valtava kansansuosio. Keskustelu myös kytkeytyy ajallisesti kasvavan katsomuksellisen monimuotoisuuden aikaan – esimerkiksi Ison-Britannian kontekstissa katsomuksellinen monimuotoisuus on ollut selviö jo paljon ennen kristinuskon "kulttuuristumista". Lisäksi, vaikka oikeudellinen ulottuvuus on keskeinen osa mediassa ja kouluissa käytävää keskustelua, Suvivirren laulamista puidaan harvemmin oikeussaleissa.

Joppke katsoo, että "kulttuuristumisessa" on lopulta kyse sekularismin voittokulusta. Siinä häviöinä ovat ensisijaisesti islam mutta myös kristinusko. Islamia koskeva tulkinta perustuu siihen, että islamilaiset symbolit ja käytännöt luokitellaan uskonnolliseksi, jolloin niitä on vaikea oikeuttaa.⁷ Kristinuskoa koskevan tulkinnan hän perustelee sillä, että kristilliset symbolit voivat olla esillä vain silloin kun niitä ei luokitella puhtaasti uskonnollisiksi. Lisäksi hän korostaa,

⁶ On huomattavaa, että käsittelyn tuloksena symboli tai käytäntö voi olla samanaikaisesti jotain, mikä on puolustajien mielestä universaalia, kaikkien hyväksymää (risti edustaa universaaleja arvoja), sekä oleellinen osa juuri meidän paikallista kulttuuriperintöä.

⁷ Joppke käsittelee myös sitä, miten osa kristillistä kulttuuria koskevasta puheesta on suunnattu islamia vastaan, mutta tällöin keskustelu paikantuu erityisesti oikeistopopulistisiin näkemyksiin ja vain etäisesti tässä artikkelissa mainittuihin tapauksiin (Joppke 2018; ks. myös Riesebrodt 2010, 176).

että kirkolliset johtajat, lähinnä paavi, pitävät mahdollisena ajatusta kristillisestä kulttuurista ilman kristillistä uskoa. (Joppke 2015, 4, 180; 2018, 240, 244.)

Suvivirttä koskevan keskustelun perusteella on vaikea päätyä täsmälleen samaan näkemykseen, varsinkaan kristinuskon osalta. Islamia Suvivirren luokittaminen kulttuuriperinteeksi ei suosi, koska tarjolla ei ole vastaavaa islamilaista käytäntöä, joka luokiteltaisiin Suomessa samalla tavalla.⁸ Kristinuskon kannalta on kuitenkin selvää, että Suvivirren luokittelu perinteeksi, kulttuuriksi, tavaksi tai kauniiksi lauluksi suosii erityisesti luterilaista kirkkoa ja sen etuoikeutettua asemaa suomalaisessa koulumaailmassa ja yhteiskunnassa yleisemmin. Myöskään kirkon johto ei ole esittänyt kannanottoja, jonka mukaan Suvivirttä ei pitäisi luokitella perinteeksi. Lisäksi Joppken tulkinta on ristiriidassa sen tosiseikan kanssa, että äänekkäimmät kristillisten symboleiden ja käytäntöjen etuoikeutetun aseman kriitikot ovat ateisteja ja sekularisteja. Jos sekularismi olisi "voittaja", miksi sekularistit valittavat?

Beamanin tulkinta on lähempänä omaa näkemystäni. Hän korostaa, että vaikka uskonto on merkittävällä tavalla erotettu valtiosta, kulttuurisesti kristinuskolla on etuoikeutettu asema monissa yhteiskunnissa. Se näkyy useissa yhteiskunnallisissa instituutioissa, kuten kouluissa, ja sitä ylläpidetään myös julkisessa keskustelussa. Juuri symboleiden ja käytäntöjen luokittelu riittävässä määrin kulttuuriksi ja perinteeksi mahdollistaa kristillisen hegemonian ylläpidon tekemällä niiden vastustamisesta entistä vaikeampaa. (Beaman 2012, 68; Beaman 2015, 50; Beaman, Steele & Pringnitz 2018, 53.) Hegemoniselle asemalle on tyypillistä esimerkiksi neuvottelu julkisissa instituutioissa myös muualla kuin poliittisen vallan ytimessä ja lainsäädännössä (mediakeskustelut ja koulukohtaiset keskustelut), myönnytykset (ei osallistumispakkoa, keskustelut muiden "uskontojen" juhlien sisällyttämisestä kouluihin), taktiset luokittelut (kulttuuria ja perinnettä, ei uskontoa) ja vaihtoehtojen epäuskottavuus (ei yksi kaunis laulu voi olla ongelma).⁹ Hegemonian ylläpidon näkökulmasta tulee ymmärrettäväksi, että Suvivirrestä halutaan keskustella yhä uudelleen, vaikka sen laulamista vastustaa mitätön vähemmistö. Vaikka voidaan aiheellisesti kysyä, onko Suvivirren laulamisella kovinkaan merkittävää roolia hegemonian ylläpidossa, ehdotan, että sillä on symbolinen arvo.

Riippumatta siitä, kuinka vahvasti suvivirsikeskustelu tukee kristillistä hegemoniaa, se on esimerkki uskonnollisina pidettyjen symbolien ja käytäntöjen "kulttuuristumisesta". Keskustelu koskee lähinnä hallitsevassa asemassa olevia kristillisiä symboleita ja käytäntöjä. Se on toinen puoli samanaikaisesta kehityskulusta, jota voidaan kutsua vähemmistöjen "uskonnollistumiseksi". Se tarkoittaa prosessia, jossa erilaiset vähemmistöt pyrkivät luokituttamaan itsensä uskonnoiksi ja uskonnollisiksi, koska sillä tavalla he voivat saada erilaisia etuoikeuksia (lain suojaa, tunnustusta, hyväksyntää, taloudellista tukea ja niin edelleen). Suomessa yksi selkeä esimerkki tästä on uskonnollisten yhdyskuntien rekisteröiminen. Nykyään niitä on yli 120 ja

⁸ Tosin julkisessa keskustelussa on väläytelty ajatusta siitä, että vähemmistöuskonnoille voisi olla vastaavia ohjelmanumeroita, jolloin koulujen kevätjuhlat olisivat sisällöltään moniuskontoisia. Jos Suvivirren laulamisen puolustaminen avaisi muslimille ja muille vähemmistöuskonnoille mahdollisuuden, kyse voisi olla muslimien kannalta toivotusta kehityskulusta – ja juuri tällä logiikalla Briteissä muslimien puolesta puhuva Tariq Modood puolustaa Anglikaanisen kirkon etuoikeutettua asemaa – mutta se vaatisi, että Suvivirren laulamista puolustettaisiin nimenomaan uskonnollisena virttenä eikä kulttuuriperinteenä.

⁹ Käytän hegemonian käsitettä tässä sen yleisessä kulttuurintutkimuksellisessa merkityksessä valtakamppailuna suostumuksesta ja hyväksynnästä. Tässä tekstissä mainitut piirteet ovat jaettuja useimmissa nyansseiltaan erilaisissa hegemonian käsitteen sovelluksissa (esimerkiksi Gramsci, brittiläinen kulttuurintutkimus, kriittinen diskurssianalyysi, Laclau ja Mouffén jälkimarxilainen tulkinta). Tässä artikkelissa en kuitenkaan tee luokka-analyysia, joka on hegemonian käsitteelle tyypillistä, vaan pohdintani kohdentuu yleisemmin valtasuhteisiin.

niistä yli puolet ovat rekisteröityneet viimeisen viidentoista vuoden aikana.¹⁰ Tämä kehityskulku ei koske vain vakiintuneita vähemmistöuskontoja, vaan yhtä lailla uskonnon kategorian rajatapauksia, esimerkiksi pakanayhteisöjä (ks. Owen & Taira 2015; Taira 2010; 2013; 2017b). Kun nämä kaksi kehityskulkua laitetaan samaan kuvaan, nähdään samanaikaisesti enemmistön "kulttuuristuminen" ja vähemmistöjen "uskonnollistuminen".

Lopuksi

Suvivirttä koskeva keskustelu on lisääntynyt 1990-luvun puolivälistä alkaen sitä mukaa kun Suomessa on reagoitu katsomukselliseen monimuotoisuuteen. Suvivirren laulamisella on kuitenkin vankka suosio, jota myös media tukee varsin yhtenäisesti. Käytäntöä vastustavat lähinnä kampanjoivat vapaa-ajattelijat, sekularistit ja ateistit, jotka luokittelevat Suvivirren "uskonnolliseksi" ja pyrkivät koulujen ja muiden julkisten tilojen uskonnolliseen neutraaliuteen. Tosin heillekin Suvivirsi on vain esimerkki, pinta, jonka alla on vakavampia ja tärkeämpiä vastustettavia asioita, kuten koulujen ruokarukoukset. Vastustuksen pienimuotoisuudesta huolimatta Suvivirrestä keskustellaan aktiivisesti.

Suvivirsi oikeutetaan useimmiten "perinteellä". Sekä puolustavissa että vastustavissa kannoissa jaetaan pääosin oletus siitä, että koulujen yhteisten tilaisuuksien tulisi olla "sekulaareja", uskonnonharjoituksesta vapaata aluetta. Siksi käytännön puolustajat oikeuttavat käytännön määrittelemällä sen riittävissä määrin "perinteeksi".

Toinen puolustavien ja vastustavien kantojen jaettu oletus koskee katsomuksellista moninaisuutta. Keskustelijat jakavat käsityksen Suomesta katsomuksellisesti moninaisena maana, jossa vähemmistöjen näkemykset oikeudet on otettava huomioon perusteltaessa omaa kantaa. Ero mielipiteissä syntyy siinä, voidaanko Suvivirren laulamiskäytäntöä jatkaa takaamalla uskonottomien ja ei-kristillisten katsomusten harjoittajien oikeudet. Tätä kehystä vasten on erikoista, etteivät uskonnolliset vähemmistöt ole paria poikkeusta lukuun ottamatta äänessä mediassa (eivätkä varsinkaan Suvivirren vastustajina). Sekä Suvivirren puolustajat että vastustajat tekevät kuitenkin oletuksia heidän näkemyksistään ja erityisesti puolustajat katsovat heidän uhkaavaan "meidän suomalaisia perinteitä". Nykyisessä keskustelussa on myös populistinen vire: Suvivirrestä on tullut helppo tapa luoda mielikuva siitä, että vähemmistöt ovat varastamassa meidän suomalaisten nautintomme. Kaikesta moniäänisyydestään huolimatta tätä myös media, erityisesti *Ilta-Sanomat*, on omalla toiminnallaan tukemassa.

Yleisemmin suvivirsikeskustelua voidaan pitää esimerkkinä kristillisten symbolien ja käytäntöjen "kulttuuristumisesta". Tämä on samanaikainen kehityskulku vähemmistöjen "uskonnollistumiselle". "Kulttuuristumisesta" hyötyvät erityisesti ne enemmistöt, joiden symbolit ja käytännöt on mahdollista perustella osaksi kulttuuria ja perinnettä siten, että uskonnollinen ulottuvuus jää riittävästi syrjään. Kulttuuria ja perinnettä on vaikeampi vastustaa kuin uskontoa. Näin on varsinkin tilanteessa, jossa osapuolet hyväksyvät ainakin maltillisen sekularismin, jonka mukaan kouluissa tai muissa julkisrahoitteisissa instituutioissa ei tulisi olla uskonnonharjoitusta. Kaikkiaan tässä tarkastellun "kulttuuristumisen" voidaan tulkita tukevan kristillistä hegemoniaa "jälkitraditionaalisessa" tilanteessa, jossa eri osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että Suomi on katsomuksellisesti monimuotoinen maa ja erilaiset näkemykset on perusteltava julkisuudessa.

¹⁰ Ks. esim. <http://www.ateistit.fi/uutiset/uuti170406.html>

Kirjallisuus

Beaman, Lori G.

2012 Battles over Symbols: The 'Religion' of the Minority Versus the 'Culture' of the Majority. *Journal of Law and Religion* 28(1): 67–104.

<https://doi.org/10.1017/S0748081400000242>

Beaman, Lori G.

2015 Freedom of and Freedom from Religion: Atheist Involvement in Legal Cases. – Lori G. Beaman & Steven Tomlins (toim.), *Atheist Identities: Spaces and Social Contexts*, 39–52. Cham: Springer.

https://doi.org/10.1007/978-3-319-09602-5_3

Beaman, Lori G.

2018 Nonreligion, Changing Religious Landscapes and Living Well Together. *Formatting Non-religion in Late Modern Societies*, University of Oslo, 27.9.2018.

Beaman, Lori G., Steele, Cory & Pringnitz, Keelin

2018 The Inclusion of Nonreligion in Religion and Human Rights. *Social Compass* 65(1): 43–61.

<https://doi.org/10.1177/0037768617745480>

Giddens, Anthony

1995 Elämää jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa. – Ulrich Beck, Anthony Giddens & Scott Lash, *Nykyajan jäljillä. Refleksiivinen modernisaatio*, 83–152. Suom. Leevi Lehto. Tampere: Vastapaino.

Joppke, Christian

2015 *The Secular State Under Siege: Religion and Politics in Europe and America*. Cambridge: Polity.

Joppke, Christian

2018 Culturalizing Religion in Western Europe: Patterns and Puzzles. *Social Compass* 65(2): 234–246.

<https://doi.org/10.1177/0037768618767962>

Martikainen, Tuomas

2008 Muslimit suomalaisessa yhteiskunnassa. – Tuomas Martikainen, Tuula Sakaranaho & Marko Juntunen (toim.), *Islam Suomessa. Muslimit arjessa, mediassa ja yhteiskunnassa*, 62–84. Helsinki: SKS.

Martikainen, Tuomas

2013 *Religion, Migration, Settlement: Reflections on Post-1990 Immigration to Finland*. Leiden: Brill.

<https://doi.org/10.1163/9789004250581>

Owen, Suzanne & Taira, Teemu

2015 The Category of 'Religion' in Public Classification: Charity Registration of the Druid Network in England and Wales. – Trevor Stack, Naomi Goldenberg & Timothy Fitzgerald (toim.), *Religion as a Category of Governance and Sovereignty*, 90–114. Leiden: Brill.

https://doi.org/10.1163/9789004290594_006

Lehtonen, Tuomas

2012 Suvivirsi. – Anu Koivunen (toim.), *Maailman paras maa*, 224–246. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Modood, Tariq

2010 Moderate Secularism: Religion as Identity and Respect for Religion. *Political Quarterly* 81(1): 3–14.

<https://doi.org/10.1111/j.1467-923X.2010.02075.x>

Poulter, Saila

2013 Uskonto julkisessa tilassa. Koulu uskonnollisuuden näyttämönä. *Kasvatus* 44(2): 162–176.

Remes, Rosa

2015 *Uskonto osana 2000-luvun suomalaista julkista tilaa. Keskustelu uskonnon paikasta suomalaisessa koulumaailmassa*. Systemaattisen teologian pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

Riesebrodt, Martin

2010 *The Promise of Salvation: A Theory of Religion*. Chicago: The University of Chicago Press.

<https://doi.org/10.7208/chicago/9780226713946.001.0001>

Royle, Roger

2012 Popular Media, News and Religion. – Jolyon Mitchell & Owen Gower (toim.), *Religion and the News*, 153–160. Farnham: Ashgate.

Sorsa, Leena

2016 Kirkon rooli yhteiskunnassa. – Kimmo Ketola, Maarit Hytönen, Veli-Matti Salminen, Jussi Sohlberg & Leena Sorsa, *Osallistuva luterilaisuus. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2012–2015*, 172–221. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

Sumiala-Seppänen, Johanna

2005 *Kaksi Kotimaata. Kotimaa kristillis-yhteiskunnallisena sanomalehtenä ja mediatalona 1980–2005*. Helsinki: Kirjapaja.

Taira, Teemu

2008 Islamin muuttuva julkisuuskuva. Tapaustutkimus Helsingin Sanomista 1946–1994. – Tuomas Martikainen, Tuula Sakaranaho & Marko Juntunen (toim.), *Islam Suomessa. Muslimit arjessa, mediassa ja yhteiskunnassa*, 200–224. Helsinki: SKS.

Taira, Teemu

2010 Religion as a Discursive Technique: The Politics of Classifying Wicca. *Journal of Contemporary Religion* 25(3): 379–394.

<https://doi.org/10.1080/13537903.2010.516546>

Taira, Teemu

2013 Making Space for Discursive Study in Religious Studies. *Religion* 43(1): 26–45.

<https://doi.org/10.1080/0048721X.2013.742744>

Taira, Teemu

2015 Media and the Nonreligious. – Kennet Granholm, Marcus Moberg & Sofia Sjö (toim.), *Religion, Media, and Social Change*, 110–125. London: Routledge.

Taira, Teemu

2017a Finland: A Christian, Secular and Increasingly Religiously Diverse Country. – Jan Nelis, Caroline Sägerser & Jean-Philippe Schreiber (toim.), *Religion and Secularism in the European Union*, 63–68. Bruxelles: Peter Lang.

Taira, Teemu

2017b Religion and the Secular. – Ruth Wodak & Bernhard Forchtner (toim.), *The Routledge Handbook of Language and Politics*, 587–599. London: Routledge.

<https://doi.org/10.4324/9781315183718-44>

Veltheim, Kiira

2016 *Sehän on melkein kuin Maamme-laulu. Kansakuntapuhe kevään 2014 Suvivirsi-keskustelussa*. Uskontotieteen pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto.

Žižek, Slavoj

2009 *Pehmeä vallankumous. Psykoanalyysi, taide, politiikka*. Suom. ja toim. Janne Porttikivi. Helsinki: Gaudeamus.